

de Volkskrant

Is de Max Havelaar-boer echt beter af?

Vrijdag, 24 oktober 2008 / pagina 08

Fair trade-keurmerk Max Havelaar bestaat deze week twintig jaar. Je betaalt iets meer, maar arme boeren worden er beter van. Of niet?

Door Ayolt de Groot

Je staat in de supermarkt voor een moeilijke keuze: goedkope huismerk koffie, of toch die paar dubbeltjes extra betalen voor een pak ethisch verantwoorde Max Havelaar. Kies bewust en boeren in arme landen krijgen een betere prijs, zeggen fair trade-organisaties als Max Havelaar.

Maar gaat het inkomen van die boeren er ook echt op vooruit?

Nauwelijks, zo blijkt uit onderzoek van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Ruerd Ruben, hoogleraar Ontwikkelingseconomie, bestudeerde de effecten van twintig jaar fair trade voor koffie- en bananenboeren in Peru, Costa Rica, Ghana en Ecuador. Hij ontdekte dat het verschil in netto-inkomen tussen fair trade en niet-fair trade-boeren te verwaarlozen is. Sterker nog: in Costa Rica en Peru zijn de inkomens van niet-fair trade-boeren zelfs hoger (zie grafiek).

'Sommige boeren in Costa Rica zitten al twintig jaar in een fair trade-programma', legt Ruben uit. 'Zij hebben zich gespecialiseerd in het gewas waarvoor zij de hogere prijs krijgen. Dat gaat ten koste van overige activiteiten. Andere gewassen worden verwaarloosd. Deze over-specialisatie maakt boeren afhankelijk van het fair trade-product en daardoor worden hun inkomens kwetsbaar.'

Betaalt de consument die extra dubbeltjes in de supermarkt dan voor niets? Nee, zegt Ruben, want positieve resultaten zijn er ook. Veel belangrijker dan een hoog inkomen is namelijk een stabiel inkomen, stelt Ruben. En dat stabiele inkomen heeft significante effecten.

'Fair-trade boeren zijn zekerder van hun inkomsten dan niet-fair trade-boeren. Dat heeft een gunstige invloed op hun investeringsgedrag. Hoewel de inkomensverschillen te verwaarlozen zijn, geven fair trade-boeren hun geld merkbaar zinvoller uit dan niet-fair trade-boeren', zegt Ruben.

Door de inkomenszekerheid durven zij grotere risico's te nemen. Boeren hebben oog voor de middellange en lange termijn en investeren meer in bijvoorbeeld productie verhogende landbouwtechnieken of onderwijs. Ruben: 'Fair trade- en niet-fair trade-boeren hebben met uitzonderingen als Costa Rica en Peru min of meer hetzelfde bedrag te besteden. Het gaat er dan ook niet zozeer om hoeveel er wordt besteed, maar eerder waaraan het geld wordt besteed.'

Volgens Ruben is er nog een ander, niet te onderschatten effect. Boeren kunnen hun fair trade-contracten gebruiken als onderpand voor leningen. Zij hebben daardoor betere toegang tot krediet, dan niet-fair trade-boeren. Hetgeen weer leidt tot meer en betere investeringen. Nut heeft fair trade dus wel. Ruben: 'De effecten zijn echter zo complex, dat je ze niet achterop een pakje koffie kunt uitleggen.'

Nico Roozen, mede-oprichter van Solidaridad, de moederorganisatie van Max Havelaar, is verheugd met de onderzoeksresultaten. De geringe inkomensverschillen tussen fair trade- en niet-fair trade-boeren zijn volgens hem te verklaren uit de hoge voedselprijzen in 2007, het jaar waarin het onderzoek plaatsvond. De prijzen die niet-fair trade-boeren ontvingen voor hun producten lagen hoger, waardoor het verschil met de prijs die Max Havelaar biedt, kleiner werd.

'Nu de voedselprijzen structureel hoger komen te liggen, wordt de minimumprijs die wij betalen minder relevant', meent Roozen. Maar daarmee is de rol van Max Havelaar niet uitgespeeld. 'Wij kunnen veel doen om de inkomensverdeling in ontwikkelingslanden te verbeteren, door bijvoorbeeld vakbonden van boeren te ondersteunen, zodat die een sterkere maatschappelijke positie krijgen.'

Maar ook op het gebied van fair trade valt nog genoeg te winnen, zegt Ruben. Doordat

inkopersorganisaties hier en daar slechts een beetje aan fair trade doen, blijft het marktaandeel en de impact op de lokale economie marginaal. Ruben: 'Fair trade moet weg uit de niche en zich meer toespitsen op een aantal coöperaties. Pas wanneer inkopers minstens 30 procent van de lokale markt bestrijken, zijn de positieve, bredere welvaartseffecten van fair trade zichtbaar.' Utz Certified, het veel grotere keurmerk van onder meer Douwe Egberts, zou daar wat Ruben betreft een belangrijke rol in kunnen spelen.

Ruben pleit daarnaast voor een maximum aan het aantal jaren dat een boer deel kan nemen aan een fair trade-programma. 'Dat voorkomt over-specialisatie en zorgt er tegelijkertijd voor dat de boer op de vrije markt kan concurreren.'

Roozen was van dat idee vroeger geen voorstander, maar is van gedachten veranderd. 'Fair trade gaat een nieuwe fase in.'

'Bedankt voor jullie hulp. Maar liever hebben we een eerlijke prijs voor onze koffie.' Deze oproep van een Mexicaanse boer leidde twintig jaar geleden tot de oprichting van het Max Havelaar-keurmerk. De wereldwijde markt voor fair trade-producten, die garanderen dat producenten een redelijke prijs is betaald, was geboren. Onder de Max Havelaar-paraplu vallen inmiddels, behalve koffie, ook allerlei andere producten, zoals bananen. Het credo 'handel in plaats van hulp' vond navolging in andere landen. Fair trade-gecertificeerde producten hebben wereldwijd een marginaal, maar groeiend marktaandeel. Volgens cijfers van de internationale koepelorganisatie Fairtrade Labelling Organization zijn de eerlijke producten in meer dan zestig landen verkrijgbaar. De markt was eind 2007 2,3 miljard euro groot, een groei van 47 procent ten opzichte van een jaar eerder. De verkoop van fair trade bananen nam 72 procent toe, die van koffie 19 procent. In Nederland werd voor 41 miljoen euro aan fair trade-artikelen verkocht, een toename van 16 procent.

Een Peruaanse boer in de regio Janjul. Hij produceert bananen voor Max Havelaar.